

ціального захисту (надання соціальної допомоги насамперед хворим та старшим людям, які знаходяться у дуже важкому становищі).

З метою згладжування негативних суспільних наслідків значної диференціації заробітних плат, яка спричинена послідовною реалізацією засади відповідного до праці поділу в механізмі створення доходів населення, необхідно врахувати деякі вирішення, які дозволили б забезпечити незменшення доходів економічно найбідніших груп населення. Це можна здійснювати через:

1) розвинуту систему допомог сім'ям (диференційованих в залежності від рівня доходу на одного члена сім'ї), стипендій тощо;

2) селективну соціальну опіку (допомоги в натурі, які фінансуються з бюджету або соціальних фондів підприємств) суспільних груп, низькі доходи яких утруднюють задоволення основних побутових потреб;

3) дотримання соціальних критеріїв у формуванні цін найважливіших товарів і послуг, які задовільняють основні потреби найбідніших суспільних груп;

4) створення можливості отримання додаткових заробітків за місцем основної роботи та поза ним.

Основними інструментами доходної політики, які сприяють прискоренню процесу забезпечення рівноваги можна визнати:

- оподаткування доходів населення (серед різних можливостей оподаткування доходів найважливішим інструментом можна вважати податок з доходу на одного члена сім'ї, тому що цей податок полегшує управління диференціацією доходів населення);

- облік усіх доходів населення з різних джерел з метою проведення більш селективної соціальної політики;

- застосування до частини споживчих товарів, які не входять до базового споживчого кошика, підвищених за рахунок акцизного збору цін;

- забезпечення встановлення реальних ринкових процентних ставок по вкладах Ощадного банку, використання державних облігацій; заохочення участі робітників у фінансуванні інвестиційної діяльності підприємств;

- зміни пенсійного законодавства, які спрямовані на збільшення участі поточних доходів працівників у фінансуванні майбутніх пенсій.

Дерій В.А., к. е. н, доцент,
Рожелюк В.М., аспірант(ТАНГ)

АНАЛІЗ ТА АУДИТ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВОЇ ПЕРЕРОБКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Промислова переробка сільськогосподарської продукції здійснюється в невеликих промислових цехах і заводах сільськогосподарських підприємств та на великих промислових підприємствах АПК.

Причому обсяги переробки на перших зростають, а на других зменшуються. Відбувається закономірний процес наближення переробки до місць виробництва. Це дозволяє зменшити втрати сільськогосподарської продукції, скоротити транспортні витрати, збільшити кількість робочих місць та підвищити рентабельність сільськогос-

подарських підприємств.

Під ефективністю промислової переробки сільськогосподарської продукції слід розуміти те, на скільки раціонально здійснюється переробка всіх видів продукції.

Про ефективність переробки сільськогосподарської продукції слід судити на підставі даних про обсяги і терміни переробного процесу, прямі затрати праці, собівартість одиниці продукції, рівня рентабельності (збитковості) тощо. Однак помилковим було б стверджувати, що ці показники дають нам можливість в повній мірі оцінити явище переробки. Це лише зовнішні атрибути ефективності, кожен із яких доцільно розкласти на певні складники.

Почнемо із обсягів переробки продукції. Володіючи даними про обсяги переробки продукції, важко сказати щось про якість продукції, що переробляється; канали, регулярність і своєчасність її надходження; ціни, за якими вона отримується. Такі дані можна отримати із договорів контрактації, товарно-транспортних накладних, накладних (внутрігосподарського призначення) та інших первинних документів.

Економісти (бухгалтери), які проводять аналіз, мають добре собі уявляти сам технологічний процес переробки та за плюсами і мінусами динаміки процесу побачити певні закономірності ефективності переробки.

Важливим для аналізу є показник термінів переробки сільськогосподарської продукції, який особливо потрібний для тих її видів, що швидко втрачають свої споживчі властивості (овочі та фрукти, молоко, м'ясо тощо). Аналіз термінів переробки необхідно проводити: орієнтуючись на нормативні терміни переробки і порівнюючи їх із фактичними.

Інформаційною базою для такого аналізу є «Щоденники надходження сільськогосподарської продукції», «Журнали обліку надою молока», «Відомості руху молока», «Акти на переробку продукції», «Акти на списання нестач і втрат», різні розрахункові таблиці і т.д.

Бувають випадки, коли сільськогосподарські підприємства з метою скриття фактів своєї безгосподарності списують овочі та молоко, що втратили товарний вигляд, на корм тваринам.

Пошуком і оцінкою таких фактів займаються аудитори. Виявити ці факти звичайним способом (за даними первинних документів) майже неможливо, але їх легко знайти, використовуючи для контролю прийоми та методи економічного аналізу.

Аналіз прямих затрат праці на переробку продукції дозволяє оцінити ефективність використання робочої сили та рівень застосування в процесі переробки машин та обладнання. Зростання прямих затрат праці свідчить про нераціональну організацію праці, наявність зайвих працівників, скорочення обсягів переробки тощо. Маючи конкретні цифри про прямі затрати праці, аналітик повинен «докопатись» до того, які все таки чинники мають визначальний вплив на прямі затрати праці і яким чином негативні тенденції в процесі праці потрібно подолати.

Базою для проведення аналізу прямих затрат праці є первинні документи та облікові реєстри, що відображають дані про чисельність основних і допоміжних робітників, зайнятих безпосередньо у виробництві, відпрацьований ними час та нараховану їм зарплату.

Аналіз собівартості одиниці переробленої продукції в умовах інфляції робити надзвичайно важко без визначення порівняльної бази. В умовах перехідного періоду за порівняльну базу можна брати індекс інфляції або відносно стабільну іноземну валюту, яка сьогодні ще й виконує роль світових грошей - долар США.

Аналіз собівартості із врахуванням інфляції показує про абсолютне її зростання. Причину такого явища можна добре розгледіти, якщо провести аналіз структури собівартості переробленої продукції. В такій структурі найбільшу питому вагу займають сировина і матеріали (від 70 до 90%). І що характерно вона збільшується.

На наш погляд, висока питома вага сировини і матеріалів часто свідчить про відсутність ефективного контролю за списанням сировини і матеріалів, про невідображення в обліку частини готової продукції.

Проведені нами дослідження на одному із переробних підприємств Тернопільської області підтвердили цю тезу. Зокрема, виявилось, що сировина і матеріали списуються довільно без застосування норм їх списання, вихід продукції значно нижчий в порівнянні із загальноприйнятими нормами. Працівники обліку такий стан пояснюють тим, що розроблені норми є нереальними (хоч це не так) або відносять на те, що ніколи не дотримуються норм, бо це зайве.

Отже, внутрігосподарський контроль за затратами носить формальний характер і попереджує їх зростання.

Зараз в Україні необхідно створити систему стимулів скорочення затрат, що рано чи пізно приведе до зниження цін.

З метою скорочення затрат, важливо також розвивати в Україні систему нормативної калькуляції, яка б дозволяла проводити аналіз і оцінку затрат до початку виробничого процесу. Приклади ефективного використання такої системи вже є в підприємствах приватного сектора економіки.

Інформаційною основою для проведення аналізу є дані облікових реєстрів про затрати на виробництво та вихід продукції, первинні документи на списання сировини і матеріалів, звіти про переробку сільськогосподарської продукції, норми списання товаро-матеріальних цінностей, норми виходу товарної продукції тощо.

Розрахунок рівня рентабельності (збитковості) за фактом реалізації продукції переробки часто не відображає реальної ефективності переробки.

Її найкраще визначати, виходячи з касового принципу обліку за формулою:

$$P_n (З_n) = \frac{(Г_n - П_{сп})}{П_{сп}} 100\%$$

де $R_p(Z_p)$ - рентабельність (збитковість) переробки сільськогосподарської продукції;

G_p - сума грошових коштів, що надійшли в касу, або на розрахунковий (валютний) рахунок та інші рахунки підприємства за реалізовану продукцію переробки;

$P_{сп}$ - повна собівартість реалізованої продукції переробки, за яку надійшли грошові кошти від споживача.

Базою даних для аналізу рівня рентабельності (збитковості) є банківські документи, товарно-транспортні накладні, журнали-ордери 1-3 та 11 і відомості до них.

Завдання аудиту ефективності промислової переробки сільськогосподарської продукції полягає в тому, щоб в процесі фактичного і документального контролю виявити невикористані резерви, які не могли встановити аналітики та домогтися скорочення непродуктивних витрат.

Перш ніж приступити безпосередньо до аудиту, аудитор має провести попереднє обстеження об'єкта аудиту і визначити пріоритети свого дослідження. Тільки після уточнення всіх деталей та порядку проведення аудиту аудитор приступає до основної роботи.

Так, наприклад, перед проведенням аудиту ефективності переробки сільськогосподарської продукції він повинен встановити перелік об'єктів аудиту, ознайомитись з їхніми можливостями та особливостями діяльності, вивчити матеріали попередніх ревізій та перевірок, дослідити динаміку розвитку заводів і цехів, оцінити результати аналізу тощо.

В процесі безпосередньо аудиту, аудитор займається, переважно, аудиторською перевіркою доходів та витрат промислових переробних заводів (цехів). Зокрема контролю піддається кожне джерело доходів і кожна стаття витрат. Аудит здійснюється від просто - го до більш складного. Аудитор намагається не вишукувати окремі недоліки, а прагне знайти ту першооснову, яка б дала позитивні результати в підвищенні ефективності переробки.

Отже, періодичне проведення аналізу та аудиту ефективності промислової переробки сільськогосподарської продукції дозволяє виявити такі внутрішні і зовнішні резерви, які б забезпечували сільськогосподарському підприємству, до складу якого входять переробні заводи (цехи), стабільність та беззбитковість у роботі.

**Корецький Б.М., к.е.н.,
доцент ТАНГ,
Борецька Н.П., к.е.н.,
Донецький ДУ.**

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ОПЕРАЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ РИЗИКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах ринкової економіки розробка чи аналіз кожного плану інвестиційної діяльності повинен мати оцінки рівня ризику його реалізації, що дозволяє більш точно визначити ймовірність одержання